

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

§. 2. De specialibus quibusdam Pactis an sint usuraria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

sum esse peccatum, qui non tam ex necessitate, quàm ex complacentia peccati procedit, vel qui est causa peccati in altero. At debitum promittens usuras nec habet complacentiam in peccato usurarum, vellet enim mutuum gratis accipere; nec movet creditorem ad usuras exercendas, cum is aliàs ita constitutus supponatur, ut sine uluris credere pecuniam nolit, sed necessitate magis accipiendæ pecuniæ consentit, veluti si latroni exigenti pecunias promittat, utique per hoc non dicitur peccaminosè in peccatum latrocinii consentire.

§. II.

De specialibus quibusdam Pactis an sint usuraria?

S U M M A R I A.

1. *An oporteat interesse in pactum deducere?*
2. *Propter periculum aliquando potest aliquid exigi ultra sortem.*
3. *Explicatur c. naviganti. de usuris.*
4. *Montes pietatis an usurarij?*
5. *Disputatio de pacto antichrysijs.*
6. *Pactum de retrovendendo an lititum.*
7. *Olla fortuna excusatur ab usura & ab iniquitate, non tamen expedit Reipul.*
8. *Venditor ob dilatam solutionem an possit pretium augere.*
9. *Sitne licitum emere chyrographa debitorum pro minori pecunia.*
10. *Examinatur prolixè contractus censualis.*

11. *In specie de censu personali, & qualiter differat à mutuo.*

12. *De Cambio, & ejus lucro.*

Queritur primò, an interesse lucri cessantis, I
vel damni emergentis possit à creditore statim tempore dati mutui in pactum deduci? Respondeo affirmativè, nam quod justè possum exigere, possum etiam in pactum & obligationem expressam deducere. Imò si creditor ab initio hoc interesse in pactum non deduxerit, ex postfacto non poterit id aliter ab invito debitore petere, quàm si debitor *in mora* fuerit, hoc est, si interpellatus à creditore (qui voluit alibi honestum lucrum quærere, vel damnum emergens præcavere) non solverit, aliàs enim debitor rectè excipiet, si seivisset, tanti creditoris ob mutuam pecuniam interesse, se vel pecuniam ab ipso non fuisse mutuam accepturum, vel certè interpellatum fuisse illicò soluturum, si tamen mutuum ad certum tempus contractum sit, tunc elapso illo tempore si debitor non solverit hoc ipso & sine alia interpellatione constituitur in mora, nam dies interpellat pro homine, *Laym. dicto loco, n. 10. Nav. in manuali. c. 17. sub n. 211.*

Quer. II. An, & quando ratione periculi a- 2
mitenda sortis, seu summæ capitalis mutuatae possit aliquid exigi? Plurimi DD: tam Recentiores, quam veteres sentiunt, res suas exponere periculo ob gratiam alterius esse pretiosissimum, cum nemo teneatur gratis pro altero

tero curas suscipere, & res suas jactare, proinde creditorem citra iniquitatem posse aliquid pro hoc periculo exigere, si illud subeat mutuando debitori, & debitor vel non velit, vel non possit dare pignora, aut fidejussores in securitatem debiti, *Leß. libro 2. c. 20. dubio 13. Covar. Arrog. Major. & alij apud Salas tract. de usur. c. 22. n. 33.* ejusdemq; sententiæ dicitur esse *D. Thom. opus. de usur. c. 10.* Qua ratione etiam sustineri posset talis contractus, si quis alicui det centum florenos eo pacto, ut si sacerdos factus fuerit, & beneficium obtinuerit, restituat centum & decem florenos, sin minus, nihil teneatur restituere. Item si quis mercatori trans mare eunti mutuet centum ea lege, ut si salvus redierit, reddat 120. si verò navis perierit, ipse vel ejus heredes nihil reddere obligati sint. Dummodo in his & similibus casibus verum & probabile periculum sit amittendæ sortis mutuatae, quodque periculum iudicio prudentum virorum tanti valeat, quanti id aestimat mutuator, & pro eo ultra sortem petit.

3 Verum contra hanc doctrinam pugnat expressus textus in *c. naviganti h. t.* ubi dicit Pontifex. *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniam quantitatem; pro eo, quod suscipit in se periculum recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.* Diversi diversas excogitarunt hujus *cap.* interpretationes, ex quibus duæ mihi videntur præferendæ, Prima est, quòd in

in hoc textu omiffa fit particula, non & legendum: *usurarius non est censendus*, quod valdè arguunt verba fequentia, dum ibidem statim fubjungitur; *ille quoque, qui dat. 10. folidos, ut alio tempore totidem fibi grani, vini, vel olei menfura reddantur, quæ licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus folutionis tempore fint valitura, verifimiliter dubitatur, non debet ex hoc ufurarius reputari*. Ecce hic in primis Pontifex per illam particulam collectivam, *ille quoque*, videtur inter hunc & priorem cafum paritatem facere, aliàs enim pofuiffet particulam aliquam adverfativam, v. g. *ille verò aut ille è contra*. denique in pofteriori cafu propter periculum minuendi valoris earum rerum quas mutuator loco pecuniæ fupulatus eft fibi dari excufatur, ab ufura, ergo etiam & multò magis periculum amittendi totius capitalis ab ufura excufabit, ubi enim eadem eft ratio, eadem eft juris difpofitio.

Si verò alicui magis placeat fervare verba pro ut vulgariter in Corpore Juris ponuntur, is dicere potest, fecundo, textum *in dicto c. naviganti*, accipiendum effe de eo, qui ut poffit aliquid ultra fortem lucrari, non vult aliter mutuari quam fub tali pacto recepti in fe periculi, hic propterea ufurarius faltem mentalis eft, quòd cogat mutuatarium pecuniæ indigum tale pactum fecum inire, qui fortassis mallet ipfe periculum (quod fperat non adeò magnum futurum) fubire, ne teneatur aliquid ultra fortem folvere. Ita hanc interpretationem

ex Syl. Medina & alijs adfert Les. dicto. c. 20.
n. 116.

4 *Quar. III.* Quid sint *Montes pietatis*, & qua
ratione ab usura defendantur? *R.* *Montes pie-*
tatis in Italia & alijs etiam locis esse usitatos, &
dici *araria* publicè constituta, ut ad ea indigen-
tes quasi ad montem refugium habeant, ne
magis ab alijs usurarijs opprimantur. Nam ex
his *ararijs* sive *montibus* datur mutuuum indi-
gentibus ea lege, ut pro mutuo pignus relin-
quere cogantur, & intra certum tempus re-
cepto pignore pecuniam mutuam restituere,
ac insuper exiguum aliquid adjicere: sin autem
inter tempus præfinitum debitum solutum non
sit, pignus vendi possit, ut detracta sorte, exi-
guoque illo adjecto residuum de æstimatione
pignoris debitori restituatur.

Porro quia ut dictum debitor ex his *monti-*
bus accipiens mutuuum tenetur præter sortem e-
tiam aliquid saltem modicum adjicere, olim
valde dubitabatur, an hoc institutum *montium*
non esset usurarium censendum? sed Leo in
Concilio Lateran: *sess.* 10. unacum ipso Con-
cilio hos *montes* tanquam pium institutum ap-
probavit concedens indulgentias adjuvantibus
& erigentibus, pro ut in *Tom. 4. Concil.* habe-
tur. Item Concilium Trid. *sess.* 22. *de reforma-*
tione c. 8. 9. & 11. inter *pia loca* etiam *montes*
pietatis numerat. Ratio verò, quòd isti *montes*
usurarij non sint, ea redditur, quòd in ijs ultra
sortem aliquid detur non tanquam lucrum ex
mu-

mutuo, sed pro sumptibus necessarijs ad montis conservationem pro stipendio ministrorum, qui montem administrant, & semper parati esse debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, custodienda, pro libris rationum cæterisque necessarijs.

Quar. IV. Quid sit pactum *antichryseos*, & an citra usuram fieri possit? R. Antichrysim esse pactum inter creditorem & debitorem, ut creditor tam diu pignore uti, & fructus ejus lucrari possit, usque dum sibi pecunia mutuo data à debitore restituatur. *Antichrysis*, enim græcè significat *contrarium* sive *mutuum usum* rei scilicet in pignus concessæ pro usu pecuniæ mutuo datæ, *textus* & *DD. in l. si pecuniam. 33. ff. de pignoratitia act. & l. si is qui. 11. §. 1. ff. de pignoribus.* de hoc igitur pacto magna est controversia, an sit usurarium censendum? Enimverò pro negativa (quam sustinet Alciatus *libro 2. d. c. 3.* & alij apud Minsyngerum *Cent. 6. obser. 71.* & And. Gail. *lib. 2. obser. 3.*) militant aliquot argumenta, primò, quòd pactum *antichryseos* differtè approbetur *in dicta l. si pecuniam. & l. si is qui.* item *in l. si ea. 17. C. de usuris.* secundò *in c. 1. X. de feudis* dicitur, dominum lucrari fructus ex re feudali sibi à vasallo oppignorata. Tertiò *in c. salubriter. 16. h. t.* decidit Pontifex, quòd maritus pro dote uxoris sibi debita accipiens à socero pignus lucretur fructus hujus pignoris, & non teneatur, ob fructus interim ex pignore perceptos minorem dotem accep-

acceptare. Quartò nihil videtur continere iniquitatis, si creditor ex fructibus pignoris lucrum faciat propter culturam & curam, quam in illis ferendis & colligendis impendit, arg. *S. si quis à non domino. 35. Inst. de rerum divisione.* ubi dicitur, bonæ fidei possessorem ex re aliena lucrari fructus saltem consumptos propter culturam & curam, quam rei alienæ adhibuit. Quintò denique, si creditor emeret pignus pro ea summa, quam mutuare vult, cum pacto; ut pro eodem pretio liceret debitori quando-cunque placuerit redimere, validum esset pactum, & creditor haberet rem, ex eaque fructus perciperet, usque dum sibi à debitore pretium redderetur, *l. 2. C. de pactis inter empt. & vendit.* ergò si hoc licet creditori per pactum emptionis, licebit etiam per pactum *antichryseos*; vel enim utrumque est justum, vel neutrum, cum utriusque idem sit effectus, neque unâ viâ debeat permitti, quod aliâ prohibetur juxta regulam *84. juris in 6.*

Verùm contraria sententia & quòd pactum *antichryseos* regulariter usurarium reputetur, apud Theol. cum D. Thom. Caiet. Soto, & alijs, ac Juris Canonici interpretes hæcenus prævaluit teste Hen. Canis. *de usuris. c. 5. n. 15.* Paulo Lay. *dicto c. 16. n. 17.* quibus ad stipulatur Panor. *in c. 1. n. 2. h. t. & Covar. var. resolut. l. 3. c. 1. n. 3.* fundamentum est in *c. 1. & 2. h. t.* ubi apertè deciditur, fructus pignoris sine usura non cedere lucro creditoris, sed impu-
rag.

tandos esse in exonerationem sortis, quatenus deinde minor fors, seu minus capitale restituatur, quo plures fructus ex pignore percepti sunt. Etenim ut præcedenti §. dictum usura est, quidquid ex mutuo pretio æstimabile per pactum creditor lucratur, sed hic per pactum *antichryfos* mutuo accedens lucratur fructus pignoris ergo &c. Huc etiam facit *lex. 1. 2. & 3. C. de pignoratitia actione*, ubi clarè constituunt Imperatores, ut *fructus pignoris in sortem imputentur*. Ita tamen hæc sententia declaranda est, ut fructus non possint cedere mero lucro creditoris. Secus autem si quosdam fructus velit retinere jure compensationis, scilicet ratione *lucris cessantis, damni emergentis, suscepti periculi, vel expensarum in custodiendum pignus, vel colligendos fructus factarum*, non enim dicuntur fructus nisi deductis expensis. *l. fructus. 7. ff. soluto matrimonio.*

Ad argumenta superius in contrarium allata responderi potest, & quidem ad primum, *l. si pecuniam. cum alijs citatis*, nihil relevare, eo quòd leges Civiles permittentes usuras, ac usurarios contractus abrogentur per SS. *Canones. Clem. unica h. t.*

Ad secundum dicitur, speciale esse in feudo, ut Dominus ex eo sibi à vasallo oppignorato fructus lucretur per *d. c. 1. X. de feudis. & c. corquestus. h. t.* quod & idem de emphyteusi asserunt DD. dummodò intereà vasallo servitia, si quæ ex feudo præstare debeat, & emphy-

phy-

phyteutæ canon remittatur. Rationem verò specialitatis assignat Hostiensis & Panorm. *in d. c. i.* quòd hæc sit natura feudi, & emphyteusis, quam habet ex prima sui institutione, conventionem, vel consuetudine, cum enim in feudo & emphyteusi *directum* dominium maneat penes dominum, & tantum *utile* transeat in vasallum, & emphyteutam, per oppignorationem verò res tota revertatur ad dominum, videtur convenientius, ut ea potius ipsi domino, quam alteri fructificet.

Tertium similiter singulare est; quòd maritus ex re pro dote uxoris oppignorata fructus lucretur, idque ob compensationem *lucris cessantis*; nam si dotem ipsam haberet, ex ea fructus omnes lucraretur propter onera matrimonij, quæ subire debet, *l. dotis fructum. 7. ff. de jure dotium.* ergò cum istud justum lucrum fructuum dotalium ob dotem non solutam marito absit, meritò compensationem facit ex fructibus rei pro dote debita oppignoratæ, prout idem facere posset creditor quilibet in pignore; si sua interesset ratione *lucris cessantis* vel *damni emergentis*, ut dictum.

Ad quartum respondet Henr. Canis. *de usuris. c. 5. n. 25.* quod sibi imputare debeat creditor, qui *culturam & curam* ex contractu illicito in rem alienam impendit, ut propterea idem creditor non *bonæ fidei*, sed *malæ fidei*, possessori sit potius comparandus, qui ob culturam & curam nullos procius fructus lucratur, sed

sed universos restituere tenetur. *l. certum. 22. C. de rei vindicatione.* & licet fortè creditor fuerit in errore juris putans, fructus pignoris posse ex pacto suo lucro acquiri, nihilominus sciendum est, errorem juris non prodesse, acquirere & lucrari volentibus, *l. juris. 7. ff. de juris & factis ignorantia.*

Ad quintum dicendum, inter emptionem pignoris cum pacto redimendi, & inter pactum *antichrysius* [magnam esse differentiam. Nam si creditor pignus emerit, deponitur qualitas *creditoris mutui, & pignoris*, & emptor efficitur *Dominus*, & fructus lucratur jure *domini* ex re sua. Et deinde re empta casu fortuito v. gr. incendio pereunte non potest amplius repetere pretium, quia res perit suo domino, *toto t. ff. de periculo & commodo rei vendite.* quæ omnia se aliter habent in pacto *antichrysius*, ubi creditor non efficitur dominus pignoris, & consequenter fructus percipit ex re aliena, atque pignore sine sua culpa pereunte nihilominus pecuniam mutuatam repetere potest. Interim licet emptio cum pacto redimendi ordinatio jure permissa sit, *d. l. 2. C. de pact. inter empt. & venditor.* & etiam *antichrysis* hoc pacto, sicut & alijs titulis, ex quibus justè aliquid ultra sortem exigitur, honestari possit, teste Laym. *in Theol. moral. lib. 3. tit. 4. c. 16. n. 17.* id tamen procedit, si omnia bona fide agantur, si nimirum res justo pretio vendatur: & creditor non sit solitus usuras exercere cogens debitorem pecuniæ indigum ad

MAN. PAKOCH.

VV

talem

talem contractum aliàs non mutuaturus. nam ex modicitate pretij, consuetudine fænerandi, & si rem intra certos annos non licuerit venditori redimere, aliquando emptionem cum pacto redimendi cenferi contractum *usurarium*, & præsumi tantùm fictam emptionem, in effectu autem esse mutuum cum lucro ex pignore, textus sunt *in c. ad nostram de empt. & vendit. c. 4. de pignoribus. l. 3. C. plus valere quod agitur &c.* & videri poterit Fachin. *l. 2. controu. c. 12.*

Similiter, si quis contenderet, antichrysum posse reduci ad aliquem contractum *innominatum*, *do ut des, facio ut facias &c.* concedo tibi usum mei prædij, ut mihi concedas usum tuæ pecuniæ &c. id fortassis transiret, si nihil in fraudem usurarum attentaretur, & contractus *innominatus* qui certam legem non habet, sed totus ex conventionem & *prescriptis* partium verbis dependet & regulatur, *L. 3 & seqq. ff. de prescript. verb.*) ita clausuletur, ut neutri parti gravis sit, & notabiliter, præsertim ratione periculi interitus, à mutuo differat, possunt enim contractus *innominati* naturam *nominatorum* assumere, *L. 5. ff. de prescript. verb.*

7 *Queritur V.* Utrum *Olla fortunæ* passim in Germania usitata contineat usuram vel iniquitatem, si Exempli gr. aliquis pro sex crucigeris extrahat schedam signatam, & is qui præest ollæ, debeat ipsi dare rem valentem centum flor. écontra, si alius imponat 30. flor. & pro illis meras schedas vacuas recipiat?

Respon-

Respondeo, Ollam fortunæ satis probabiliter
ab usura, & iniquitate defendi posse; *ab usura*
 quidem, quia non intervenit contractus *ventus*,
 in quo solo propriè committi usuram superius
 in §. 1. diximus, etenim hæc olla fortunæ non
 immeritò ad contractum emptionis & vendi-
 tionis revocari potest, in quo pecunia pro pre-
 tio, & spes rei accipiendæ pro merce fit. prout
in l. nec emptio. 8. §. aliquando. ff. de contrabenda
emptione Aliquando, inquit jurisconsultus *sine re*
emptio intelligitur, veluti cum quasi alea (id est ca-
 sus, fortuna, vel eventus dubius) *emittitur, cum ca-*
ptus piscium, a vinum vel missilium emittitur, etenim
emptio contrahitur: etsi nihil incidit, quia spei em-
ptio est. & hinc qui v. g. à piscatore vel aucupe
 pro imperiali emerit, quod media die captu-
 rus est, tenetur solvere pretium, etsi nihil ca-
 ptum sit; & è converso piscator & auceps tene-
 tur tradere, quod cepit, etsi longè pluris æsti-
 metur. *Ab iniquitate* quoque defendi potest *olla*
fortunæ. dummodò de cætero fraudes in signa-
 tione, impositione vel extractione schedarum
 non committantur: quia in ea pretium non me-
 timur secundàm valorem rei extractæ, sed jux-
 ta spem & incertitudinem lucri vel damni. Ve-
 rim licet *olla fortunæ* in se & cæteris paribus nec
usuraria nec iniqua sit, quia tamen non longè
 abest à *lusa alearum*, qui prohibetur *in toto tit.*
de aleatoribus. & multæ circa eam fraudes com-
 mitti possunt, atque curiosi pecunias prodigunt,
 illi verò, qui erigunt ollam, pecunias extra civi-
 tatem

tatem & Provinciam avehunt, ideò à prudentibus Magistratibus non semper tales ollæ tolerantur.

8 *Quæritur VI.* Utrùm usuram committat, qui rem cariùs vendit propterea, quòd pretium non statim numeretur, sed ejus solutio in aliud longius tempus differatur? *R.* cum Panorm. & alijs in cap. in civitate. 6. h. t. talem contractum in foro quidem externo rariùs cenferi nomine *usurarium*, cum non sit formale mutuum, in quo solo propriè usura committitur, in foro tamen interno sæpiùs esse *usuram*, eò, quòd hæc venditio saltem in effectu & implicite contineat in se mutuum, & venditor cenfeatur *brevi manu* pretium emptori usque in tempus solutioni destinatum sub usuris credidisse & mutuassee. sicut tamen aliàs in mutuo propter *lucrum cessans* vel *damnum emergens* potest aliquid ultra fortem accipi, ita etiam in hoc venditionis contractu poterit venditor rem pluris æstimare, si sua intersit pretium non statim persolvi. Et prætereà si dubium sit, an res vendita tempore solutionis sit plus vel minùs valitura, & venditor non fuisset eam priùs venditurus nisi in singularem gratiam emptori, propter istud dubium etiam venditor ab usura excusatur in dict. cap. 6. & cap. ult. vers. ille quoque. h. t.

9 *Quæritur VII.* An usurarius, vel illicitus sit contractus, si quis alienum debitum, nomen, seu Chirographum emat, aut sibi cedi faciat pro minore quantitate, quàm in se contineat, v. g. si pro debito 1000. flor. numeret 600. ? *R.*

R. Imprimis satis tum jure, tum usu receptum esse, credita seu (ut jurisperiti appellant) *Nomina & Chyrographa* tanquam mercem idoneam posse in contractum emptionis deduci etiam invito debitore. *L. nominis. 3. C. de hereditate vel actione vendita. L. 1. C. de novat.* dummodo sint debita *liquida*, nam alienas lites & debita illiquida seu controversa & litigiosa emere se verè in jure prohibitum est, *tex & interpp. in l. per diversas. & l. ab Anastasio. C. mandati. t. t. C. de litigiosis. Pan. ad c. fin. X. de alien. judic. mut. caus. facta. Wesenb. ad tit. ff. de hered. vel act. ven.*
 Et quidem si in ejusmodi debitis ambigua (de facto, non de jure) aut difficilis sit executio solutionis, ita ut pecunia sine molestijs, vel sumptibus à debitore acquiri non possit, vel si in favorem venditoris expositum pretium potuisset emptor aliorum cum majori lucro applicare, & sic *lucrum cessans*, vel *damnum emergens* cum tali emptione concurrat, omnes consentiunt, quòd debitum arbitrio boni viri consideratis omnibus circumstantijs possit etiam longè minoris emi, quàm in se contineat.

Verùm si debitum facilè obtineri possit, nec propter pretium aliquid *interfit* emptoris, non est una omnium sententia, an tale debitum minoris emere liceat? R. Esse distinguendum, an facilitas solutionis proveniat ex qualitate ipsius debiti, ut quia debitor semper paratus est illud solvere; vel an tantùm ex qualitate emptoris, ut quia is ex speciali Principis gratia, vel alio singulari

gulari medio solutionem obtinere potest, quæ aliàs ægrè obtineretur.

Primum casum magis speculativum, quàm practicum censet Card. Lugo de *7. & 7. tom. 2. disp. 36. sect. 7. §. 1. n. 96.* quòd vix contingat debitum emi sine omni difficultate exactionis, periculo, vel interesse. si tamen contingeret, ut v. g. creditor pecuniæ indigus ob repentinum discessum, vel aliud repentinum accidens mox à debitore habere non posset, ideòque alteri pro parata pecunia suum creditum liquidissimum venderet, ipse putarem tutius fore in conscientia, non licere tale debitum minoris emere, sicut cum Medina, Sylv. & alijs docet Lessius de *7. & 7. lib. 2. cap. 21. n. 71.* nam inter mercem & pretium debet esse æqualitas, non est autem æqualitas si v. g. pro 100. dentur 90. & aliàs multæ usuræ palliari possent, si usurarius diceret, se nolle mutuare, velle autem ab illo, qui mutuum petit, emere chyrographum 100. flor. pro 90. & sic in effectu nihilominus 10. pro 100. lucraretur. Non est tamen omninò erroris damnanda altera sententia, quæ concedit aliquanto modicè minus pretium dari: quòd communi hominum æstimatione minus valere censeatur pecunia futura, quàm præsens, sicut minus est, actionem habere, quàm rem, *L. minus. 250. ff. de R. l.* neque emptio sine omni proflus commodo celebrari solet. *Innoc. & Pan. int. in civitate. de usur. Nav. in Man. c. 17. n. 230.*

In secundo casu, quando facilitas solutionis

per

per accidens provenit ex persona emptoris, existimat Less. *d. l. n. 76.* & Molin. *de 7. & 7. tr. 2. disp. 361.* posse debitum emi extra injustitiam secundum illam æstimationem, quam consideratâ difficultate solutionis communiter apud alios & in foro habet, illud enim justum rei pretium censetur, quo communiter apud homines æstimatur. sicut in simili, qui gemmam sine omni suo labore & sumptu inventam aut donatam accepit, potest absque injustitia eam tantum vendere, quanti communiter solet vendi ab ijs, qui similes gemmas magnis sumptibus conquirunt. fatetur tamen Lessius sæpè peccare tales emptores saltem contra charitatem (quod etiam grave peccatum est, quamvis ordinariè ad restitutionem non obliget) si miseris & indigentibus hominibus non majus pretium persolvant, cum ipsi nonnunquam ingens lucrum reportent. Item Officiales Principum, qui se in solutionibus debitorum difficiles exhibent, & ita indirectè cogunt creditores ad sua debita viliori pretio vendenda, quæ ipsi coëmunt, haud dubiè graviter contra justitiam peccant, & ad restitutionem obligantur. *Less. d. l.* si enim possunt sibi solvere, poterunt utique & alijs, quibus ex justitia debetur. & si creditores velint ultrò propter publicam necessitatem aliquid remittere, profectò justius est, ut illa portio remissa accrescat ærario Principis pro publico bono, ne subditi gravioribus contributionibus onerentur.

Quid ergò, si creditor velit suum creditum

minoris vendere, poteritne ab ipso debitore, si-
 ve Princeps sit, siue alius, minori pretio emi? R.
 Si debitor ipse sit causa difficilis solutionis, uti-
 que sine iniquitate & onere restitutionis emere
 minoris non poterit, secus verò, si propter ino-
 piam aut alium casum totum solvere nequeat,
 tunc enim non apparet, cur debeat esse deterio-
 ris conditionis, quàm quilibet alius extraneus,
Nav. d. l. Less. d. l. n. 70.

Advertendum tamen, si in præmissis casibus,
 & juxta dicta aliquid contra charitatem vel ju-
 stitiam peccetur, hoc peccatum non statim esse
 reducendum ad usuras, & usurarum pœnas,
 quia in *emptione*, & non in *mutuo* committitur
 per tradita superius §. 1. n. 2. nisi in fraudem
 usurarum mutuum tali aliquo contractu pal-
 lietur.

10 *Queritur VIII.* Quid sit *contractus censualis*,
 an & quando *usurarius* judicandus? *Census* ve-
 teri jure Romano à *censendo* seu æstimando di-
 cebatur æstimatio patrimonij subditorum, unde
 tributum Cæsari vel Magistratui solvere tene-
 bantur, *l. forma. ff. de cens. l. 2. & 3. C. eodem.*
 sed & ipsum quoque tributum *census* vocabatur
 juxta illud *Matth. 22. licetne censum dare Cæsari*
&c. de jure verò Canonico & ad propositum
census vel *contractus censualis* est jus per emptio-
 nem aut similem contractum acquisitum redi-
 tus annuos ex re, vel industria aliena provenien-
 tes percipiendi. Dico, ex re vel *industria*. Nam
census dividitur in *realem* & *personalem*. *Realis*
cen-

census est, qui fundatur super certa re una vel pluribus. e. g. si à Titio eman jus percipiendi illos redditus, quos ipse annuatim ex domo vel prædijs suis percipit, quare hic census cum realis sit, & rei inhærens comitatur rem ad quemcunque possessorem deveniat, sicut servitus ad aliud onus reale.

Personalis census est, qui fundatur super certa persona, quæ se obligat ad annuam pensionem, non tam respectu certæ rei, quàm potius respectu lucri acquisiti ex propria industria, puta si illa persona exerceat negotiationem, opificium aut artificium; nisi quod subinde ad debiti securitatem certus fundus hypothecæ subjiciatur, non tamen cum jure, ex illo fundo fructus percipiendi.

Uterque census tam *realis* quàm *personalis* plerumque solet habere pactum *redimendi*, ut scilicet ille, qui census ex re vel industria sua vendidit, possit hunc census rursus redimere, si emptori pretium pro venditione census acceptum denuò restituat. Imò frequenter census ex *utraque parte redimibilis* constituitur, ita ut non tantum venditor possit restitutu pretio census redimere, & se vel res suas ab hoc onere liberare, sed etiam ipse emptor possit venditori rursus jus suum cedere, ab eoque pretium pro censibus datum repetere.

Verum quia talis contractus censualis prima fronte nihil videtur differre à mutuo sub usuris contracto, quia & in mutuo debitor mutuam

V V S

acce-

acceptum pro libitu restituere, & creditor illud repetere potest, interim usuræ annuæ & pensiones ex mutuo præstandæ sunt, idè inspicendum est, utrùm tales contractus censuales sine peccato usuræ sustineri valeant? Respondeo itaque *primò* censum *realem* ex parte solius venditoris redimibilem esse contractum licitum & non usurarium, per expressam declarationem Pontificiam *in extravag. 1. & 2. de empt. & vend. inter com.* dummodo census eo pretio ematur, quod consuetudo loci vel Magistratus justum decrevit, prout consuetudine Germaniæ receptum, ut 5. floreni annui reditus emantur pro centum florenis.

Est etiam inter hunc *contractum censualem* & inter *mutuum* notabilis differentia, quæ ex communi DD sententia apertè colligitur in citatis extravagentibus, nam in *mutuo* bonis & facultatibus debitoris casu aliquo pereuntibus nihilominus pecunia mutuata cum usuris repetitur, at verò in *contractu censuali* seu emptione census *realis* si res, ex qua reditus annuus sive census emptus est, intereat, census quoque & facultas repetendi pretium interit.

Similiter si propter sterilitatem aut aliam causam res censualis non tantos fructus proferat, ut integræ pensioni sufficiant, non tenetur debitor seu venditor census totum censum solvere, nisi antecedentium aut subsequantium annorum fertilitas talem sterilitatem compenset. Cujus ratio est, quòd hic contractus emptionis sit, emptione autem perfecta periculum in re emptione

contingens ad emptorem pertineat, *toto t. ff. de periculo & commodo rei vendita.*

Non etiam obstat, quod contra hunc contractum censualem objici solet, nimirum esse contra naturam pecuniæ & emptionis, ut una pecunia aliâ pecunia ematur, cum pecunia sit tantum pretium ad alias res comparandas; item emptionem esse tantum de præsentibus, in contractu autem censuali hinc & nunc nulla res præsens sit, quæ ematur. Nam dicendum est, in contractu censuali non emi pecuniam tanquam mercem, sed jus percipiendi pecuniam, prout etiam alia jura incorporalia rectè emuntur, & venduntur. Unde quia istud jus futuris temporibus percipiendi pecuniam statim tempore emptionis à venditore census conceditur emptori, ideo hoc respectu satis res empta præsens dici potest. Voluti & fructus in agris, partus ex animalibus in futurum nascituros jure vendi probatur *ex l. nec emptio. 8. ff. de contrahenda emptione.*

Quòd si census *realis* non tantum ex parte venditoris, sed etiam emptoris, & sic *utrinque redimibilis* constituatur, adhuc tamen non improbabiler ab usura defendi potest. contractus enim ex conventionem legem accipiunt, *c. contractus. 85. de R. l. in 6.* & illæ differentie inter mutuum & talem contractum paulò ante enumeratæ adhuc permanent.

Verum quidem est, quòd ex constitutione Caroli V. in Comitibus Augustanis facta sub titulo, *de usurarijs contractibus*, ad census licitum requiratur, ut ejus redemptio non sit in arbitrio

empto-

emptoris, sed solum venditoris, nihilominus id intelligi potest, quod in foro externo nonaunquam ex tali pacto usura, & *palliatum mutuum* præsumat, quæ præsumptio non habet locum in foro interno, si omnia bona fide agantur, & periculum intereuntis rei censualis penes emptorem maneat. præterea similes condiciones quatenus ea prohibent, quæ juri naturali non adversantur, non ubique esse receptas, asserit Paul. Laym. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 4. c. 18. sub n. 6.* Attamen in loco ubi non esset consuetudo censum utrinque redimibilem constituere, tutius foret à tali contractu abstinere propter illam fori externi præsumptionem, & scandalum aliorum, ac periculum usurariæ intentionis.

- 11 Respondeo II. Censum quoque *personalem* præsertim à solo venditore redimibilem (probabiliter etiam utrinque redimibilem per ea quæ mox de censu reali diximus) ab usura plurimi DD. defendunt. Si enim aliæ præstationes solum per sola personæ industria constitui possunt, prout fit in tributo Magistratui solvendo, in decimis personalibus, in contractu societatis &c. non apparet ratio, cur idem censu *personali* fieri nequeat, cum de æquivalentibus idem sit iudicium. *L. ultimâ ff. mandati.* Differt autem hic contractus à mutuo, I. Quod constitui non possit, nisi cum tali persona, quæ ex tua industria lucrum facit. II. Si ex causa persona censualis lucrum facere amplius non valeat, pensiones quoque annuæ amplius non solvantur. III. Si census

ex

ex parte solius venditoris redimibilis sit, iterum differt à mutuo, quia mutuum non tantum debitor sponte solvere, sed etiam creditor ab invito debitore petere potest.

Imò non desunt magni nominis DD. qui censum *personalem* & *realem* constitui posse affirmant cum pacto *affecurationis*, ut nimirum venditor suscipiat in se periculum interitus, & re censuali pereunte, vel lucro ex industria personæ sine culpa ejus cessante, venditor non quidem annuos census persolvere, sed tamen capitale seu pretium census restituere teneatur. dummodò hæc obligatio venditoris ipsi aliquo modo compensetur scilicet pretium census augendo, vel, quod in effectu idem est, minorem censum exigendo. Ita namque in alijs contractibus aperto jure concessum est, ut contra naturam contractus periculum ex speciali pacto ad alterum pertinere possit, puta in commodato ad commodatarium, in deposito ad depositarium, *c. unico. de commodato. l. 1. ff. de positi*. Verùm contra hunc censum *personalem*, & pactum *affecurationis* adducitur Bulla Pij V. quæ incipit; *Cum onus Apostolica servitutis*, cui tamen similis responsio aptari potest, quæ superius circa constitutionem Carolinam data est. Prolixius hanc materiam *de censibus* tractat Laym. *d. l. c. 18.* & Cov. *variarum resolut. lib. 3. c. 7.* Heint. Canis. *de usur. c. 11.* Lessius *de 7. & 7. lib. 2. c. 22.* aliique apud eos citati.

Quæritur VIII & *ultimò*, quid sit *Cambium*, 12
& quo

& quo titulo ex eo lucrum acquiri possit? Negotiatio ista pecuniaria, quæ *cambium* dicitur passim nota & usitata nihil est aliud, quam permutatio pecuniæ pro pecunia, in qua ille qui rogatur, ut pecuniam commutet, *campfor*, ille verò qui rogat & ad cuius gratiam pecunia commutatur *Campsarius* appellari solet; prisco enim vocabulo *cambire* vel *campfare* idem quod *permutare* significabat, sicut ex Prisciano refert Cov. de collatione veterum numismatum. c. 7. n. 4. Licet verò etiam in *mutuo* pecunia pro pecunia detur, id tamen non sit causa permutationis, neque statim tempore contractus in mutuo, sicut in cambio pecunia unius datur pro pecunia alterius, sed solus creditor numerat pecuniam, ut in futurum vel eandem, vel aliam ejusdem generis, & bonitatis recipiat, cum ergò *cambium* à *mutuo* differat, consequens est, quòd lucrum ex cambio quæsitum nomine *usurarum* censeri non debeat, nec usurarum pœnis subjaceat. videamus tamen breviter, ex quibus causis aliquod lucrum citra iniquitatem ex *cambio* percipiatur.

Est autem præsciendum, *cambium* dividi in *manuale* sive *minutum*, & in *cambium locale*. *Cambium minutum* seu manuale dicitur, quando pecunia unius formæ aut materiæ permutatur cum pecuniâ alterius formæ aut materiæ v. g. crucigeri aut sestertia pro taleris, vel aureis, moneta Germanica pro Italica, Hispanica &c. dicitur *minutum*, quia plerumque minor moneta commutatur pro majore, & *manuale*, quia sta-

tim in eodem loco & tempore de manu ad manum vicissim pecunia numeratur.

Locale cambium est, quando pecunia præsens commutatur cum pecunia stante in alio loco, quod cum ordinariè per litteras fieri soleat, per quas campfor mandat suo correspondenti, ut câplario certam pecuniæ quantitatem, quam ipse campfor jam hîc v. g. Salisb. accepit, numeret Romæ, ideo etiam *cambium per litteras* appellatur. Idque præcipuè ob utilitatem itinerantium inventum est, ne cogantur pecunias cum magno periculo & incommodo secum continuè deferre.

Porro in *cambio minuto* si v. g. aurei pro crucigeris commutandi sint, solent campfores aliquid auctuarij loco exigere, & frequenter pro quolibet aureo sestertium vel grossum. causas hujus exactiois DD. aliquot allegant, prima est locatio operæ & obsequij, siquidem campfor debeat semper paratas habere diversi generis pecunias, quemlibet ad cambium in suam domum intromittere, inde se & famulos hujus negotij expectos alere. quod maximè procedit circa campfores, quibus obligatio tale cambium exercendi pro publica hominum utilitate à Magistratu imposita est. secunda causa, est *lucrum cessans* vel *damnum emergens*, ut si campfor propulerat nummos aureos alio deferre ubi plures valent, & alibi merces emere, ubi aliâ monerâ longè cariùs emuntur &c. Tertia, puritas materiæ, quia communi hominum judicio imperialis vel ducatus purus nihil habens de cupro admix-

admix-

admixtum pluri æstimatur, quàm moneta im-
 pura. Nec obstat, quod quidam opponunt, æ-
 stimatione materiæ non esse in potestate subdi-
 torum, sed Principis monetam cudentis. Nam
 respondetur nummos alio modo æstimari à
 Principe, & alio à subditis: à Principe quidem
 nummi *formaliter* considerantur, ut nummi
 sunt, & quatenus mensura rerum venalium, &
 solutionis debitorum: à subditis verò in cam-
 bio, & commutatione *materialiter*, & ut res sui
 patrimonij, quæ in se meliores vel deteriores
 sunt. Hinc etiam pro quarta causa assignant anti-
 quitatem, raritatem, commoditatem conser-
 vandi, numerandi, vel deferendi monetam.
 Quinta demùm esse potest, usus seu expendibi-
 litas, ut si in aliquo loco commutentur nummi,
 qui possunt ibi expendi cum ijs, qui expendi non
 possunt, isti enim cum non habeant ibi pretium
 vel valorem, minoris æstimantur.

Sed & *in cambio locali* campsores aliquod lu-
 crum facere consueverunt, ita ut si in exemplo
 campfarius hinc Salisburgi numeraverit campfori
 centum imperiales, Romæ tantùm accipiat no-
 naginta quinque, & quinque cedant lucro
 campforis.

Hoc verò lucrum dummodò usitatum in ali-
 quo loco cambij modum, qui communi homi-
 num æstimatione non reputetur iniquus, non
 excedat, communiter defendunt DD. Inpro-
 priis enim campsores pro itinerantium utilita-
 te solent ad hoc operas suas locare, famulos &
 ser-
 (eria

scribas alere, libros rationum tenere, aliosque sumptus facere. Deinde campfor virtualiter saltem transfert pecuniam de loco ad locum, & liberat campfarium ab onere, sumptibus, ac periculis, quæ ipse in transferenda pecunia subire deberet, quod obsequium merito pretio æstimabile censetur. Plura de cambijs videri poterunt apud Less. de 1. & 1. lib. 2. cap. 23. ubi difficultates plerasque circa cambia satis exactè pertractat.

§. III.

De Restitutione & Pœnis Usurarum.

SUMMARIÆ.

1. *Obligatio restitutionis incumbit usurarijs etiam mentalibus.*
2. *Cur & an non idem in Simonia mentali.*
3. *Jure Can. etiam heredes tenentur restituere.*
4. *Excusatio à restitutione.*
5. *Res empta ex pecunia usuraria, non est restitutioni obnoxia nisi deficientibus alijs medijs.*
6. *Contra tertium possessorem non datur actio.*
7. *Alia pœna usurariorum.*
8. *Parochi sine judicio ordinarij non debent aliquem usurarium condemnare.*
9. *Oblationes quando recipienda ab usurarijs.*
10. *Ad sepulturam non recipiuntur nisi præstita satisfactione, vel cautione.*
11. *Nec testamenta eorum valent.*
12. *Jurium imperiti, qui juxta communem modum sub nomine mutui accipiunt aliquid ultra*

MAN. PAROCH.

XX

tra